

דעת הקהל

בענין חינוך המזרחי

יפה עשתה מערכת "הצופה" בפנותה לכל המעוניינים בחינוך החרדי, להעיר את הערותיהם למען תיקונו. מקווה אני שכל ההערות שתשלחנה, במשך הזמן, תביאנה לידי איחוד גמור בין כל החרדים. רוב הערותי נובע מנסיונותי במשך כחמש-עשרה שנה בשדה החינוך. בקשר לתכנית הלימודים עלינו לברר מראש בעייה מסוימת: במשך הזמן, כידוע, טושו המושגים בארץ-ישראל. תלמוד תורה, בתי ספר חרדיים ו"בתי-ספר דתיים לאומיים" מי יכול לדרוש מבן אדם העולה ארצה שידע את ההבדלים העדינים בין "השלטים" האלה? ראוי לקבוע מטעם מחלקת החינוך בצירוף הרבנות הראשית מי זכאי להקרא "תלמיד-תורה", בית-ספר חרדי וכדומה.

חושבני ש"תלמוד-תורה" צריך להשאר כמגן שהיה לימוד כל היום, לימוד-קודש ובמקצת עברית וחשבון (שעתיים ביום). בבית-ספר-חרדי ילמדו עשר שנים ולפי דעתי אין צורך בלימוד לכל היום. אולי בשני המשנים, אבל לא יותר משעה 4 אחר הצהרים. ברור שלימודי חול במסגרות הללו יהיה חולין על סהרת הקודש. למטה זו זקוקים אנו למורים חרדיים לכל מקצוע ולספרי לימוד בשרים.

בקשר לתכנית הלימודים כדאי להעיר שתי הערות: (1) בקשר ללימוד גמרא וכבר כתבתי ב"הד החינוך" (חודש-טבת תש"ו) שאין מקום ללימוד גמרא בבית-ספר עממי. בין שמונה כיחות ואם אין רוצים לוותר לגמרי, יש להתחיל לכל המוקדם בכיתה זו. הבאתי במאמה הנזכר די-נימוקים לכך, ולמרות הביקורת שהיה תה בומן הנה ב"הצופה" לא שינית דעתי. להיפך, חקרתי הלאה ומצאתי שאמנם צדקתי. בעיקר, כשהגמרא אינה נמצאת היום בבתי-אב כמו מלפני חמישים שנה ואין הילד יכול לחזק קות בלימוד זה את אביו. מוטב להכניס משנה ודינים במיתה רחבה לבתי-ספר. אגב, אינו רואה שום צורך שבבתי-ספר לבנות ילמדו משנה (מלבד אבות!) ולפי דעתי מוטב להרבות בדינים מעשיים: שבת, תפילה, חלה וכדומה; (2) לימוד תנ"ך גם בתכנית זו צריך לחזק שינוי ראויקאלי. ננית שבכיתה ה' (אפשר גם ב' אם ישתמשו בנביאים ראשונים בגי' בתור ספר קריאה) גומרים נביאים ראשונים, ימשיכו ידמיהו, תרעשר, ישעיהו פרקים נבחרים ואחר כך פרקי תהלים. בדרך זו ירכוש התלמיד בבית-ספר עממי ידיעה יפה בנביאים וגם יקבל בכיתה ה' עלידי לימוד ספר תהלים מושג "כתובים" אשר יועיל מאוד לילד הגומר בתור ספר מוסר. נוכחתי שלימוד תנ"ך יפה מצליח, בלי דרישה ללימוד בעל-פה, ושרוב התלמידים זוכר את הספר כמעט בעל פה, אבל מרצון.

הרבי-המורה נקרא "מלאך ה' צבאות" (מלאכי ב') והרמב"ם כותב שאם הרב אינו דומה למלאך ה' אל תבקשו תורה מפיו אפילו אם הוא גדול הדור. (הלכות ת"ת פרק ה'). טוענים אנו, במשך שנים רבות, טענת אי-הצלחה בחינוך מפני ש"חומר הילדים" רע. אולי אדרבה, חזו מר-הילדים טוב ומחנכיהם רעים? ! התוכלו מתי לקת החינוך של "המזרחי" להבטיח שמקבלת בלב שלם אחריות גמורה לכל מחנך שגמר את הסמינאר של "המזרחי"? בודאי שלא! ואם כן מי מכריח לקבל צעיר שנכנס בגיל ארבע-עשרה לסמינאר כעבור שש שנים להוראה? ננית שהוא מצטיין בכל ידיעותיו אבל מהלך חייו לקוי מנקודה דתית האם הוא מוכשר להוראה? הייתכן שמורה כזה אפילו אם יעבור רק על מצוות "קלות" (לא נשכח רש"י לפסוק והיה עקב תשבעון), יחנך חינוך דתי? אין יביטו עליו תלמידיו, אם הם מחונכים היטב לתורה ולמצוות? כיצד ישיג משמעת? לפי דעתי חי ראוי לתקן שכל מורה חייב ללמוד אחר גמר לימודי "ב"סמינאר" שתי שנים בשיבה אחת הזמן הזה יקבל תעודה יחד עם תעודתו של הסמינאר המקנה לו הזכות להורות בבית הספר. ראשייה-שיבה צריכים לקבל בתעודתם גם כן חלק ניכר מהאחריות בשלחם את-הצעיר בתור מחנך לבית-הספר. ומורה שאינו מוכר להלכה ולמעשה בתור שומר כל המצוות לא יוכל לקבל משרת הוראה בבתי-הספר החרדיים. תיקון ראויקאלי כזה יביא לידי שינויים בסמינאר ובבתי-הספר והצלחתנו. תהיה מובטחה. אפשר כי חלק מבחוריי מקצוע-ההוראה יאחר מראש ויהיה מחסור במורים ומספר בתי-ספר חרדים יפחת. בכל זאת כדאי הדבר מפני שבמשך-הזמן יכירו וידעו שמקצוע-ההוראה מכובד וחלק חשוב מבחוריי הישיבה יתוסף וגם דרישת ההורים תתגבר לפתוח בתי ספר דתיים בכל אחר ואחר.

ואם נגיע לידי תיקונים הללו עלינו להצטיין עוד בדבר חשוב. ביטול השביתות יהודי חרד לא יוכל להסכים להן משום שהן נגד דין התורה. בטוחני שאם נמצא בתי ספר כנ"ל לציבור ההורים לא יעזבונו ויושיטו יד ויעזרו שהמורה יתפרנס בכבוד בלי הנשק המבוזה אותנו מדי.

מי יתן ויחישו את הזמן בו נדון קלנו יחד, לפתור שאלות החינוך החרדי מעל כל דיון מפלגתי ואישי אך ורק לקדש שם שמים בארץ הקדושה לגול דור של "בונים" אמתיים שבוכותם ניגאל.

רפאל יצחק א' לנגה

בתיים

משנה יומית — ללומדי דף יומי ולהמוני העם

תיקון גדול התקינו מיסדי-הדף היומי בהגות לימוד גמרא דף ליום ובוה נתחספה ספסלי בתי מדרש וגרמו שרבות מהגוים לומדים בתבל כולו יום יום דף גמרא בצוותא ובחינות ותורה שבעל-פה אינה נשכחת מעם ישראל. אבל גם שגו בזה שהחסידי להכניס בסדר לימוד הדף היומי את הסדרים "הערים" ו"טהרת רות" ורק ארבעה סדרים מתוך ששה נכללו בסדר לימוד הדף היומי. זאת אמרת שחלק שלישי מתוך ששה סדרים החסידי חובה איפוא להשלים את החסר שיהיה דבר שלם וסיום שלם, לגמור את כל תורה שבעל פה לכלול את המשניות הללו בסדר הלימוד של דף יומי. הנני מציא לוח משנה-יומית בשביל לומדי דף היומי, ונכניס בתוך לוח זה את כל המשניות אשר אינם נכללים בתוך הלוח של דף היומי, ולומדי דף היומי יסיפו כל יום על לימוד הדף רק משנה אחת לפי הלוח. המשנה תהיה קשורה להיום ולדף היומי יומיום משנה ודף. אין צורך להכליל גם את שאר המשניות (הארבע סדרים) שהרי הם נכללים בלימוד דף

היומי. וברצוננו להוסיף את החסר בלבד ובארץ פן כזה הסיום ש"ס יהיה שלם וגמרי בהתיעצות עם גדולי התורה וגורמיה תורניים נמצא איזה יום מהימים המתאים אשר בו נכרינו על התחלת לימוד משנה יומית. לימוד משנה יומית יום יום יחייב את כל לומדי דף יומי בצוותא או ביחידות לפי הסדר של לוח משנה יומית.

אבל מחנך ולתוספת של משנה יומית ילמידי דף היומי יש לדעת להנהיג לימוד משנה יומית ולהמונים הרחבים פשוטי עם אשר אין להם האפשרות להתעמק בדף גמרא יום יום. בכדי לקרב את כל העם לתורה שבעל-פה יש להנהיג בשבילם לימוד משנה יומית, לחלק את כל ששה סדרי משנה לפי לוח, ללמוד יום יום שתי משניות, ובאופן זה לסיים את כל ששת סדרי משנה במשך זמן ידוע.

את לימוד המשניות יש להנהיג ללמוד בבוקר או בערב בציבור בכל בתי כנסיות ומקומות תפילה, ולאחר הלימוד נגיד מגיד השיעור קודש דרבנן או להתקין שכל יום יאמר ה"קדיש דרבנן" אחד מהמשתתפים בחי' לופין. הקדיש יהיה לעליית נשמותיהם של קדושי הגולה של גדולי התורה ושל קרובי הלומדים. יכן יש לתקן תפילה מיוחדת וקצרה לזכר הקדושים ולגאולת ישראל ולהגיד אותה בצירבור אחרי כל לימוד משניות לפני הקדיש.

חובת לימוד משנה יומית לפני הציבור היא על רב העדה או רב בית הכנסת או על המופ"ג שבין ציבור המתפללים.

הרב יונה שטנצל

מי שיש לו מה להעיר להצעה הנ"ל מתבקש לפנות לפי הכתובת: הרב יונה שטנצל, תל-אביב, רחוב נוה שאן 42.